

POVJESNI PREGLED kršćanskog odnosa prema Muhammedu a.s., i islamu

Dopustite da se zahvalim organizatorima na pozivu, i izrazim svoje zadovoljstvo da mogu skromnim radom doprinijeti rasvjetljavanju jedne od najvažnijih islamskih tema. Bilo mi je posebno zadovoljstvo slušati izlagače koji su osvijetlili sa svih pozicija obitelj Božjega poslanika koja je, nema sumnje, najviše doprinijela ukupnom uspjehu i očuvanju islama, Kod dobrog dijela islamskog ummeta, *Alul-Bejt* predstavlja stožernu instituciju razvoja i uspjeha islama.

Razmišljajući prije nekoliko mjeseci koji rad da ponudim organizatorima ovoga skupa na ovu izuzetno značajnu temu, odlučio sam se istražiti povijesna kršćanska stajališta u svezi islama, Poslanika i njegove obitelji. Imao sam, prije svega, cilj sabrati bezbrojna mišljenja i stajališta, posložiti ih u jednu metodološku cjelinu i dati mali doprinos analizi odnosa dviju religija, kojima je Svevišnji namijenio različite uloge, ali isti cilj. Odnosi među njima, na žalost, pretvorili su se u ono što Svemogući sigurno ne želi. Zadovoljstvo je muslimanu s ove vremenske distance, a nakon analize tih odnosa, ustvrditi da naši pređi nisu bili toliko zatrovani neprijateljstvom, koliko je to bilo primjetno na drugoj strani. Međutim i na drugoj je strani bilo onih koji su međureligijske odnose gledali u svjetlu različitih pristupa Bogu a ne neprijateljsko suprotstavljanje, kao što je bilo i na islamskoj strani neprihvatljivih nastupa.

PRVI KONTAKTI ISLAMA I KRŠĆANSTVA

Prema povijesnim podacima prikupljenim u sigurnim izvorima, nije prošlo ni dan od prve objave na brdu Hira, a Muhammed a.s. je imao razgovor s Verekom ibn Nofelom, za koga se tvrdi, da je bio jedan od rijetkih poznavatelja kršćanstva u Mekki u to doba. Vereka je poznao hebrejski jezik, a time i Toru, što je uostalom i potvrdio Božjem poslaniku. Prije toga dok mu je bilo trinaest ili četrnaest godina, Alejhis-selam će se susresti s duhovnjakom Behirom nedaleko od Homsa. Ovaj će monah preporučiti Ebu Talibu da maloga Muhammeda vrati nazad u Mekku, jer je u njemu prepoznao velikog čovjeka, za kojim tragaju

Židovi, i ako ga nađu neće se dobro provesti, jer misle da posljednji poslanik mora biti iz njihovih redova.

Nakon povratka s neuspješne misije u Taifu, Muhammed alejhis-selam je na imanju braće Utbe i Šejbe ibn Rebia, upoznao jednog kršćanina po imenu Addasa, porijeklom iz današnjeg Iraka. Pet godina nakon početka kur'anske objave, muslimani su zapali u teške probleme s poganima. Pošto je maltretiranje doseglo vrhunac, Alejhis-selam je okupio nemoćne i nezaštićene muslimane i predložio im da se privremeno sklonu u Abesiniju kod Nagaša, kršćanskog kralja, pravičnog i vjernog kršćanskim načelima. I zaista, izbjegli muslimani su u njemu našli svoga zaštitnika, odbivši da ih isporuči poganskoj delegaciji. U Abesiniji su ostali sve do sedme godine po hidžri.

Pretposljednje godine svoga života, to jest devete po hidžri, Muhammed a.s. je ugostio delegaciju kršćana iz Nedžrana na čelu s njihovim biskupom. Prigodom njihova boravka u Medini, objavljen je ajet poznat u islamskoj javnosti kao *ajet mubahela*. Početkom osme godine po hidžri, a nakon povratka s umre, Muhammed alejhis-selam piše pismo bizantskom caru Heraklu i šalje ga po ashabu Duhji el-Kelbiju. U pismu Alejhis-selam poziva bizantskog imperatora u islam, obećavši mu ostanak na vlasti i *džennet* na Ahiretu. Prema izjavama Duhje, Herakl je bio sklon priznati Alejhis-selama i islam, kao i Patrijarh Safakos. Kada su međutim episkopi ubili Safakosa i zaprijetili Heraklu da neće na islam po cijenu da ih sve pobije, on se uplašio i ostao u kršćanstvu. Savjetovao je međutim vojskovođe da se klonu rata s muslimanima jer će izgubiti. Za dodire kršćanstva i islama iz doba Božjega poslanika može se reći da su bili bliže srdačni, a manje nepovjerljivi, a daleko da su bili od neprijateljskih.

Kada je za prvoga halifu izabran Ebu Bekr Es-Siddik r.a. kršćanski su se stavovi naglo promijenili. Arapski kršćani iz kraljevine Hire na sjeveru Poluotoka, bili su mišljenja da se islam može u korijenu spriječiti, pa su pozvali saveznika Bizant da im se pridruži u namjeri da unište novu vjeru i državu. U svojoj su namjeri međutim zakasnili za koju godinu. Da su kojim slučajem napali muslimane za vrijeme *otpadničkih ratova*, tko zna što bi se s muslimanima dogodilo. U veličanstvenoj bitki na Jermuku muslimanska je vojska, i ako nekoliko puta manja i slabija, odnijela pobjedu nad bizantskom vojskom. Time je počeo period sukoba islamske države i Bizanta, koji će se okončati osam stoljeća kasnije, raspadom Bizanta i osnivanjem Osmanske Carevine. U tom periodu eskalirat će sukobi kršćana i muslimana i zavladati

nesnosna mržnja i neviđeni zločini, posebno oni koje su počinili križari u svojim pohodima na Bliski Istok.

ISLAM I MUHAMMED ALEJHIS-SELAM U DJELIMA BIZANTSKIH AUTORA

Dosadašnjim kršćansko-muslimanskim odnosima poklonjena je dostojna pozornost, kada je u pitanju literatura. Na veliku žalost ti odnosi nisu opisani na literaturi naših jezika (bosanskog i hrvatskog), kao niti njihovi sukobi. Za to sam uzeo sebi za slobodu da o ovim odnosima i sukobima progovorim malo više, kako bi ih rasvijetlili, kako one muslimansko-pravoslavne, tako i muslimansko-katoličke. Mnogi povjesničari i kroničari muslimansko-pravoslavnog sukoba skloni su ga tumačiti kao nestank jedne i nastank druge državne sile, i da su zapravo ovi sukobi nastali u strahu bizantske civilizacije od moćne islamske koja se radala i bujala velikom brzinom. To se dade razumjeti iz iščitavanja bizantskih tekstova, koji o islamu pišu kao sotoni koju Božja sila ne može zaustaviti.

PRVI BIZANTSKI NAPADAJI NA MUHAMMEDA ALEJHIS-SELAM

Pregledavajući bizantske povijesne dokumente u zbirci *Migna* stoji da je prvi bizantski autor, koji je napao islam, bio Ivan Damaskus. Rođen je 675. godine u poznatoj melkitskoj obitelji kršćana, i smatra se prvim braniteljem *dogme o svetom trojstvu*¹. U svom poznatom djelu *Pege Gnosos* Damaskus napada cara Leona Isaurijskog i druge heretike, tvrdeći da su zaraženi islamom, pišući: *Budući da neki smatraju neispravnim da štujemo i poštujemo lik našega Gospodina Krista i naše Gospođe (Marije), a također i likove naših ostalih svetih Kristovih slugu, neka znaju i zapamte da je Bog u početku stvorio čovjeka po svom vlastitom obličju.* Umro je 753. godine i utemeljio štovanje ikona i svetih relikvija, ostavljajući iza sebe veliki broj spisa, od kojih za povijesno istraživanje imaju važnost oni koji oštro polemiziraju s islamom. On je naslijedio svoga oca na vrlo visokoj funkciji u ministarstvu financija halife Abdul Melika ibn Mervana iz dinastije Benu Umejje. Bio je tajnik tog ministarstva, koga napušta za vrijeme vlasti Omera ibn Abdul Aziza (717-720), zbog bezobraznih napadaja na islam i Božjega poslanika. Odlazi u samostan Svete Sabe u Palestini, gdje provodi dobar dio života. U svom djelu *Pege*

---

1. Broadbent, *Jedna povijest Crkve*, Crkva Betanija, Zagreb, 1989.

*Gnoseos*² (izvor spoznaje) u dijelu knjige pod naslovom *Liber de Haeresibus* (knjiga o vjerskim zabludama), obrađuje islam. U tom poglavlju Damaskus pokušava prikazati istinitost kršćanske tradicije na jednoj strani i lažnost islamskih zabluda, na drugoj. Polemizirajući protiv islama, Damaskus pokazuje zavidno znanje arapskog jezika i njegovih disciplina, što se za njegove suvremenike ne može reći. Očito je međutim, da mu je islam i pored toga bio nerazumljiv, ili nije htjeo govoriti o njemu istinu. Za razliku od drugih autora Damaskus uspoređuje kur'anske i biblijske tekstove, nadajući se da će tako ukazati na njegove *zablude*. On je prvi kršćanski autor koji kur'ansku simboliku da je Merjema sestra Musaova i Harunova (da svi potječu iz židovskog roda) doslovno shvaća i optužuje Kur'an da laže. Mnogi će autori kasnije shvatiti da je ova Damaskusova kritika promašaj. On žestoko kritizira kur'anski tekst sure *el-Maide* od 111. ajeta pa do kraja sure, što kod kršćana izaziva bijes protiv Kur'ana i muslimana. Damaskus to namjerno čini jer skriva od čitatelja cijeli tekst ove sure. Od muslimana zahtjeva da ako žele biti priznati od kršćana, neka priznaju Kristovo božanstvo i sveto trojstvo. Damaskusu je prema drugim kršćanskim spisateljima bilo važnije prikazati islam kao herezu, a Kur'an kao falsifikat Biblije, nego istražiti kur'ansku istinu o kršćanstvu i Isusu Kristu. On objašnjava čitateljima kako je Muhammed došao u vezu s kršćanstvom. Prema njemu on je upoznao jednog arijevskog³ redovnika koji ga je poučio pogrešnom kršćanstvu, a ovaj to preko Kur'ana prenio svojim sljedbenicima. Iz te tvrdnje Damaskus izvodi i drugu, poričući Muhammedovo alejhis-selam poslanje koje po njemu ne može dokazati jer mu nedostaju ispravni argumenti. Kao neispravnost Alejhis-selamovih dokaza, Damaskus navodi da je dobio Objavu u snu, koja po njemu ne može biti dokaz istine. Zaboravlja da Muhammed alejhis-selam nije ni jednu objavu primio u snu, nego je po islamskom učenju izvidna mogućnost da se Objava može dogoditi i u snu, koji je četrdeset i drugi dio Objave, kao što se dogodilo Ibrahimu a.s..

---

2. Migna, br. 101 (PG 94,764 A-773A)

3. Arijevci su sljedbenici Arijusa, biskupa egipatskog grada Asjuta koji je prije prvog Nikejskog Koncila došao u sukob mišljenja s aleksandrijskim biskupom Aleksandrom, koji je tvrdio da je usnuo Isusa u poderanom *habitu*. Na pitanje tko mu je poderao halju, Isus je odgovorio: *Arjus, kunite ga i prognajte iz Crkve*. Zahvaljujući Aleksandrovoj *priči*, Arjus je prognan iz kršćanstva, a njegova doktrina da je Isus čovjek i poslanik odstranjena iz kršćanskog učenja. Ovdje treba napomenuti da je arijanstvo bilo vrlo rašireno i većina tadašnjih kršćana prihvaćala je ovo učenje. Na prostoru Balkana arijanstvo je bilo rašireno na području Slavonije i Srijema, a sjedište arijevskog biskupa Fotija bilo je u Sremskoj Mitrovici sve do polovice šestoga stoljeća. Ebu Hamid el-Garnati u svom putopisu *el-Mi'rebu fi beada adžaiibi magribi* polovicom dvanaestoga stoljeća, spominje da je posjetio Ugarsku 1151-1153. godine radi mnogobrojnih muslimana koji žive u toj zemlji. Za kršćansko stanovništvo tvrdi da su Nestorijanci, što u arapskim tekstovima znači heretici, najvjerojatnije arijevci.

Pored Alejhis-selama, Damaskus optužuje i Arape koji su uvijek bili skloni poganstvu i obožavanju Afrodite. Objašnjava da je Afroditin kult Ka'ba, i po njemu nije istina da Ka'ba stoji u svezi s Abrahamom, nego s Afroditom. Optužuje Muhammeda alejhis-selam teškim riječima kao što su *prevarant, falsifikator, heretik i lažov*. S toga on islam svrstava u *obične hereze*, naglašavajući ispravnost kršćanstva. Zanimljivo je međutim da nigdje u svojim spisima ne navodi dokaze ispravnosti Biblije i kršćanstva i herezu islama. Nakon što je napao Muhammeda alejhis-selam i Kur'an, Damaskus napada islamski moral i prigovore nalazi u poligamiji (višeženstvu). U islamski nemoral Damaskus ubraja i dovođenje Abrahama u vezu s Ka'bom, umjesto s Afroditom, jer je to po njemu potpuno krivotvorenje Biblije. Damaskus ponižava Arape na način što ih svrstava u Hadžerine potomke, koja je opet bila Abrahamova sluškinja, a time i manje vrijednija od Sare, i tako su Arapi manje vrijedniji od kršćana, koji neizravno potječu od Sare. Damaskus međutim upada u stupicu, jer prelazi preko činjenice da su u to vrijeme mnogi Arapi bili kršćani, kao i on sam. I u drugom djelu *Disputatio Christian et Saraceni*⁴ upušta se u polemiku s islamom. Muslimane ne naziva pravim imenom nego uporno nastoji nazivati ih Saraceni. On u tom djelu opisuje razgovor (polemiku) muslimana i kršćanina o Božjoj svemoći i o uzrocima dobra i zla, o ljudskoj slobodi i Božjoj providnosti. Iz tog spisa analitičari razaznaju probleme tadašnje Crkve. Poznati kršćanski pisac Khury tvrdi da su ove i druge rasprave imale nesumnjivog utjecaja na formiranje islamske teološke misli. On tvrdi da su muslimani braneći se od kršćanskog napada, uzimali ponešto od kršćanske teologije, kao primjerice iz citiranog djela Damaskusa.

Drugi bizantski autor, Nikita Bizantski, rođen u devetom, a umro početkom desetog stoljeća, spada u krug dobrih poznavatelja islama i njegovih znanosti, kako tvrde kršćanski izvori. Oštra polemika protiv islama, oblikovat će kasniju duhovnu svađu i polemiku sa svijetom islama sve do 14. stoljeća. Njegova polemika protiv islama prelazi povremeno u paničnu obranu kršćanstva, čime za pravo otkriva ranjivost kršćanske teologije. To je vidljivo iz njegova dva spisa: *Refutatio epistolae regis Armaeniae* i *Apologia concilii Chalcedonesis*.

Oba spisa pokušavaju obraniti kršćanstvo od različitih zabluda. S muslimanima se sukobljava zahvaljujući jednom provokativnom pismu koje su muslimani uputili caru Mihajlu III, koji je vladao

---

4. Migna PG 94 158SA/1596

zemljom 842-867. godine⁵. To ga je pismo potaklo da se okrene oštroj polemici s islamom iz koje će nastati njegovi spisi: *Predstavljanje i odgovor te Odgovor i protudokaz* i posebno zanimljiv spis *Pobijanje Kur'ana*. Kur'an podvrgava ozbiljnoj analizi ne bi li našao u njemu zablude i tako ga optužio kao falsifikat, a Muhammeda a.s. za omalovažavanje kršćanskih istina. Muhammeda a.s. napada jer je po njemu falsifikator i prevarant, tvrdeći da za svoje poslanstvo nema dokaza. I on tvrdi da je najbolji dokaz *lažnog Muhammedovog poslanstva* primanje objave u snu. Muhammedu a.s. suprotstavlja Mojsiju, tvrdeći da je ovaj imao svjedoke poslanja među svojim sunarodnjacima, a ovaj drugi nije. Nikita napada Muhammeda tvrdeći da nije dovoljna tvrdnja da je poslanik, nego su potrebna i svjedočenja drugih ljudi, zaboravljajući pri tom da su milijuni muslimana svjedočili njegovo poslanstvo, a Nikita nikada nije imao priliku vidjeti Muhammeda alejhis-selam, jer se rodio i živio dugo godina poslije Poslanika. Za to je mogao naći dokaz u spisima cara Herakla i patrijarha Safakosa, s kojima je Alejhis-selam vodio korespondenciju. Ono što je neukusno od autora poput Nikite, jeste njegova tvrdnja da je Muhammed alejhis-selam *svjesni prevarant koji se urotio protiv kršćanske istine*. Evo kako Bizantski opisuje Muhammeda alejhis-selam: *Čini mi se da je utemeljitelj islama sasvim obuzet dvjema stvarima: dokazivanjem i objavljivanjem božanskog porijekla svoje objave i razaranjem kršćanske vjere. Čitava je njegova psiha obuzeta tim ciljem; spreman je na sve kako bi postigao taj cilj. Čak pokušava uljuljati budnost kršćana kad hvali Isusa. A u biti pokušava potajno napasti kršćansku dogmu kad niječe Kristovo božanstvo.*

Nikita Bizantski je upotrijebio sav repertoar pogrđnih riječi na račun Božjega poslanika, tvrdeći da nema ništa zajedničko s pravim Bogom i monoteizmom. On je za njega poklonik poganskog kulta. U jednom trenutku Nikita prelazi granicu dobrog ukusa i optužuje Muhammeda alejhis-selam da je povezan sa zlim silama, kojima se stavio na raspolaganje kako bi prevario arapski puk. Otuda ga ponekad optužuje za đavolska posla. Nikita otvoreno na kraju spisa kaže da: *Muhammed ne propovijeda pravoga Boga u kojeg vjeruju kršćanski vjernici, nego Sotonu, koji mu je naredbodavac i gospodar.*

---

5. Ako je točan Nikitin podatak, to je pismo Mihajlo III sin Teofila, uputio halifi Vasiku Billahi sinu Mu'tesimovom a u svezi razmjene zarobljenika. Razmjena je dogovorena za 10. muharrema, 213h. godine na mostu rijeke Lams. Kod muslimana se nalazilo 4.600 zarobljenih Bizantijaca a kod Bizanta 4200 zarobljenih muslimana. Razmjena je vršena jedan za jedan. Na kraju su muslimani pustili preostalih 400 zarobljenih osoba bez uvjeta. S obzirom da je Vasik Billahi bio pjesnik, teško je pretpostaviti da je u svojim pismima bio provokativan, kako tvrdi Nikita Bizantski.

Treći bizantski autor, koji se najoštrijim riječima okomio na Božjega poslanika, jeste Bartolomei Edeški. Živio je u vrijeme između devetog i desetog stoljeća. Pripadao je redu melkitskih redovnika u Edesi, u sjevernoj Siriji. Njegov spis: *Pobijanje jednog Agarenca*⁶ na vrlo grub način obračunava s Muhammedom alejhis-selam, ne birajući sredstva u njegovom pobijanju, što ga čini neuvjerljivim, jer mu je mržnja pomutila razum. Khury tvrdi da upravo Bartolomejev spis čini pravi uzorak opće polemike protiv islama toga vremena, koja se odlikovala strastvenošću, neargumentiranošću, s nikakvim povijesnim dokazima. Napada Božjega poslanika bez ustručavanja i predumišljaja. Muhammed alejhis-selam je za Edeškog: *falsifikator, lažljivac i prevarant*. Upozorava Arape da s Muhammedom upravlja njegova žena Hadidža, i da je s toga slabić. Upozorava ih da ne prihvaćaju Muhammedova učenja o Bogu, u kome nema mjesta za kršćansko trojstvo. Za to ih savjetuje da se ne daju izmanipulirati od *pokvarenog čovjeka kao što je Muhammed*. Tvrdi da islam nije ništa drugo do *obnova staroarapskih poganskih kultova i idolatrije*. Bartolomej se posebno protivi uspoređivanju Muhammeda alejhis-selam s Isusom kao i pokušajima da se prvome pripišu slične i ili iste vrijednosti.

Četvrti bizantski autor koji je polemizirao s islamom bio je melkitski biskup u Harranu Teodor Ebu Khury. Jedno je vrijeme proveo u palestinskom samostanu Svete Sabe, gdje je prije njega bio i Damaskus. U samostanu se opredijelio pisanju obrane kršćanstva od različitih hereza, među njima i islama. Otuda njegova sklonost polemici protiv islama. Značajna su njegova tri spisa: *Protiv Muhammedova poslanja, Demonom opsjednuti Muhammed*, i *Važnost monogamije*⁷. U svojim spisima Ebu Khury mirno započinje polemiku s *barbarima*, kako on naziva muslimane. U tom prikazu kršćanin uvjerava barbarina da Muhammed nije poslanik, niti je poslan od Boga. Tvrdi da Muhammed nema dokaza za poslanstvo i da je sve izmislio. Što dijalog dalje odmiče, to Ebu Khury postaje sve oštiji, čime mirni dijalog prelazi u polemiku. Pri kraju polemike Ebu Khuri napada Muhammeda alejhis-selam optužujući ga da je: *lažni prorok, da nije Božji, nego đavolji izabranik, jer se bori protiv pravog Boga*.

---

6. Spomenuti spis nalazi se u zbirci Magna, PG 104,13 84A/1448A

7. Sva tri Ebu Khuryeva spisa nalaze se u zbirci Magna PG 97, 15441545A, PG 97, 1545B-1 548A, PG 97, 1556A-1557D.

OPTUŽBE ALEJHIS-SELAMA DA JE EPILEPTIČAR

Teofan Sljedbenik (750-817), najvjerojatnije je rođen u Carigradu. Najpoznatije mu je povijesno djelo *Kronologija*⁸ koje obuhvaća period od cara Dioklecijana (284. godina) pa do Lea V (813). Njegovo je djelo najvažnije za proučavanje bizantske povjesti, i pored toga što ima nekih nedostataka. U tom se djelu nalazi jedno poglavlje koje govori o Muhammedu alejhis-selam Posebnu pozornost u svom djelu posvećuje uvjetima pod kojima se pojavio Muhammed alejhis-selam U njemu se bavi Alejhis-selamovim porijeklom, *njegovoj ženidbi s bogatom udovicom Hadidžom i teškoćama koje je imao u životu*. Treba spomenuti da je Teofan prvi u svijetu izmislio da je Muhammed alejhis-selam bolovao od epilepsije i da je Kur'an za pravo proizvod njegovih epileptičnih napadaja. Teofan to objašnjava ovako: *Pogođen bolešću i različitim psihozama, Muhammed traži izlaz u nečemu posebnom, što bi ga afirmiralo u očima društva*. Zablude u Kur'anu u svezi kršćanstva, Teofan pripisuje Muhammedovim susretima s kršćanskim hereticima. U Teofanovim spisima po prvi puta Alejhis-selam se spominje kao *Antikrist*. Teofan u svojoj knjizi muslimane naziva beskrupuloznim osvajačima, što je očito da je i on zbunjen muslimanskim osvajanjima, pa ih pokušava poniziti nazivajući ih nevjernicima, i svesti ih u antikristovske znakove nadolazećega vremena.

U dijelu antiislamske polemike u Bizantu, treba spomenuti i neke druge autore poput Georga Hamartolosa (deveto stoljeće), koji bira izraze kojim će ocrniti Muhammeda alejhis-selam i muslimane, nazivajući ih nevjernicima koji će skončati u paklu. Za njega je Kur'an besmislen, jer ne govori o Bogu kao uzroku svemu. Treba spomenuti i Eutimija Zigabenosa (11. i 12. stoljeće) koji u svom djelu *Panoplia* ima jedno poglavlje *Protiv Saracena* u kome ponavlja ono što je rekao Damascus. On dodaje da je islam zbir običnih hereza. Iznerviran kur'anskom tvrdnjom da Isus nije Bog, Eutimije tvrdi da Muhammed *nije božji, nego sotonski poslanik i da Kur'an nije od Boga nego od sotone*. Ni Nikita Choinates (1138-1214) nema razumijevanja za islam i Poslanika. U svom djelu *Blago pravoslavne vjere*⁹ jedno je poglavlje posvetio islamu i Božjem poslaniku. U svojoj polemici protiv islama Nikita ponavlja svoje prethodnike, što ukazuje na slabost pravoslavne misli u to vrijeme.

Antiislamsku bizantsku polemiku mogli bi sažeti u slijedeće:

---

8. Zbirka Magna, PG 108, 684B-689B

9. Zbirka Magna, PG 140, 105A-121C,

*Muhammed nije poslanik Božji i nema ništa zajedničko s pravom Objavom. Obični je prevarant, koji je uspio izigrati naivne Arape. Bog Kur'ana nije identičan s Bogom Evanđelja,

*Kur'an je pun zabluda, kako vjerskih, tako i moralnih i znanstvenih. Inspiriran je antikršćanskim motivima. Tvorac Kur'ana je Antikrist,

*Arapci su potomci Jišmaela, odbačenog Abrahamovog sina. To je narod s manje vrijednosti i ne mogu se usporediti s kršćanima.

MUHAMMED ALEJHIS-SELAM I ISLAM U DJELIMA ZAPADNIH AUTORA DO KRAJA 14. STOLJEĆA

Sukob zapadnog kršćanstva s islamom službeno započinje kada papa Grgur VII poziva Zapad u borbu protiv islama u Španjolskoj: *Zaklinjemo vas vjerom, u kojoj ste po Kristu postali djecom Božjom, da pomognete braći. Za to moramo, ako Boga volimo i priznajemo se kršćanima, s obzirom na tešku sudbinu tako velikog Carstva (Bizanta) i tako očajnog poraza kršćana, biti i sami pogodeni i tužni* ¹⁰. Ovim pozivom kršćanima protiv muslimana, papa Grgur VII je udario temelje križarskim ratovima, koji će donijeti mnoge ljudske patnje i neće riješiti ni jedan tadašnji problem. Tadašnji uspjesi muslimanske vojske bili su predznak nadolazećeg Antikrista, kako se tumačilo u kršćanskim crkvama. Kada je osvojena Palestina u sedmom stoljeću od strane muslimana, hodočašće Europljana na Isusov grob bilo je nemoguće prema tadašnjim crkvenim tumačenjima. Sve je to širilo famu o nadolazećem apokaliptičkom vremenu. Prva reakcija na islamske prodore u Europu (Španjolsku) jeste osnivanje viteških redova, koje Crkva nesebično potiče. Naravno da to dovodi do sve veće mržnje prema islamu i muslimanima, čime počinje fantomski opis i predstavljanje islama i muslimana. U pismu spomenutog Grgura VII kralju Henriku stoji: *Osim toga obavještavam Tvoje veličanstvo da su mi kršćani iz prekomorskih zemalja uputili molbu da im se po mogućnosti pomogne kako kršćanska vjera ne bi propala. Mnogi tamošnji kršćani su pobijeni i to dnevno klani poput stoke. Kršćanski se puk tamo istrebljuje i tjera u najveću bijedu* ¹¹. Nešto kasnije 1074. godine, ovaj će papa pozvati na križarski rat, protiv islama, za oslobođenje svoje braće na istoku. Poziv međutim neće imati većega odjeka, kao onaj koji je uputio papa Urban II iz Klermonta 1095. godine. Tada će Urban II

---

10. Summa Pontificia, str. 109

11. Summa Pontificiam str. 216/217

dramatično pozvati: *Oboružajte se Božjom opremom draga braćo, opašite vaše mačeve oko pojasa, naoružajte se i budite sinovi Moćnoga. Bolje je umrijeti u borbi nego gledati naš puk i svete kako pate*¹².

U drugom križarskom ratu, koji započinje 1147. godine, papa Eugen III u pismu francuskom kralju Ljudevitu (Luj), muslimane naziva *nevjernicima* i tako pokušava pridobiti kralja na vojni pohod protiv muslimana.

Treći križarski rat toliko je obuzeo zapadni kršćanski Zapad mržnjom prema islamu da nije trebalo činiti posebne napore da bi se uzbunile mase. Čak su se i pjesnici natjecali u poticaju odlaska u križarske ratove. Evo jednog stiha, bolje reći križarske parole iz tog vremena: *Pospanče, probudi se. Ako si jednom bio spašen po Križu, spasi i ti njega sada mačem i postani izbaviteljem tamo gdje se otkupljenje dogodilo. Budi budan i koristan, a ne lijen. Okupan u znoju na križu Gospodnjem, sluga neka ga slavi. Nosi svoj križ, i On ga je sam nosio. Pio je ocat, pij ga i ti. Jer nikada se sluga ne slavi više od Gospodara*¹³.

Kršćanski zapad je bio toliko opsjednut islamom i muslimanima, da se za vrijeme križarskih ratova u kršćanskim krugovima pojavila posebna *križarska teologija*, koja se isključivo bavila polemikom protiv islama i njegovim izučavanjem u namjeri da ga se pobije i pobjedi. Tu su teologiju pisali i naučavali svećenici koji su odlazili s križarima na Bliski istok. Ima dosta mišljenja da je upravo *križarska teologija* bila razlogom sukoba kršćanstva sa svim religijama, a ne samo s islamom. Jedan od tih istraživača E. Benz ide najdalje i optužuje Katoličku crkvu da je zbog križarske teologije osnovala *Svetu Inkviziciju* boreći se tako protiv heretika. Za razliku od one bizantske, ova će slijepa mržnja zapadnog kršćanstva iščeznuti i prerasti u racionalan interes prema islamu i stvoriti uvjete ozbiljnog proučavanja islama, s namjerom da ga se pobije.

POLEMIČARI IZ KORDOBE PROTIV ISLAMA

Svećenik po imenu Eulogije iz Kordobe, živi u devetom stoljeću do 859. godine, spada među prve polemičare protiv islama. Ubraja se među prve Europljane koji se bave izučavanjem islama. Promatrajući kako kršćanstvo propada na španjolskom tlu i povlači se pred prodorom islama, Eulogije se upušta u jedini mogući način obrane kršćanstva, polemikom. Od svojih suvremenika, kršćana, traži da se bore protiv islama makar i po

---

12. R. Mokrosch- Herbert Walz, *Das Milltelalter*, str. 70

13. Mokrosch- Walz, *Mitelalter*, str. 105

cijenu gubitka života. Oštru polemiku protiv islama nalazimo u njegovom djelu: *Liber apologeticus sanctorum*¹⁴. Euologije je navodno potomak boraca protiv muslimanske okupacije Španjolske, i boraca za kršćansku ideju. Reinhart Dozy, veliki povjesnik Španjolske i dobar poznavatelj Euologijeve obitelji tvrdi da se njegov otac svaki puta kad bi čuo muezzina na minaretu obraćao Bogu: *Bože ne budi tih i ne šuti. Vidi, Tvoji neprijatelji ustaju i oni koji te mrze uzdigli su glavu*¹⁵. Iako je za svoje prilike bio vrlo obrazovan, Euologije je svoju polemiku prema islamu i muslimanima temeljio na neprovjerenim glasinama i pričama, i to mu nije smetalo da blati i ocrnjava islam na neintelektualan način. Očito mu je mržnja pomutila razum. Svoju polemiku protiv islama ne temelji na stečenom znanju, nego na nekom spisu sumnjivog porijekla i tvrdi da je Kur'an obični plagijat Biblije i Jevanđelja, a Muhammed silnik koji se služi surovošću da bi širio svoju ideju. Koliko je spomenuti Euologijev spis bio u dodiru s istinom, najbolje ćemo vidjeti ako citiramo jedan citat: *Dok je Muhammed odlazio u pakao, njegovi su učenici pored njegova leša pozorno čekali da se dogodi čudo. A kada se cijeloga dana nisu pojavili anđeli, došli su psi i pojeli dio mrtvoga tijela. A što je ostalo sahranili su muslimani. Da bi se osvetili psima, odlučili su svake godine ubiti određeni broj pasa*. Pitamo se kako je tako učen čovjek, kako kažu kršćani, mogao vjerovati takvim spisima.

Drugi kršćanski autor Perfectus, bio je po Dozyevom mišljenju suvremenik Euologija. Prema Dozyevoj tvrdnji Perfectus je jednoga dana upitan od mlade muslimanke, šta misli o islamu i šta o islamu kaže Jevanđelje, odgovorio joj je vrijeđajući njenoga Poslanika Muhammeda alejhis-selam: *Ustat će lažni proroci, koji bi čak i izabrane smutili, kad bi to uopće bilo moguće. Najveći od svih lažnih proroka jest Muhammed*- odgovorio joj je Perfectus. Rekao joj je da je Muhammed poslan od sotone i da je njegov sluga. Zbog tih riječi navodno je osuđen na smrt. Kada je vođen na stratište uzviknuo je: *Prokleo sam vašega proroka i proklinjem ga još jednom. Proklinjem tog brakolomca i prevaranta, tog đavolskog čovjeka. Vaša je vjera od sotone. Očekuje vas muka pakla*¹⁶.

Želja za pobjedom nad islamom u Španjolskoj prelazila je nerijetko u samožrtvovanje, po uzoru na prve kršćane-mučenike u Rimu. Mučeništva su za njih smatrana potvrdom uspjeha kršćanstva.

Alvarije (800-860) pored Euologija spada u red najznačajnijih polemičara protiv islama u Kordobi. Alvarije se kao svetac štuje u

---

14. Lexikon für Theologie und Kirche, Izdali Josef Hifer i Karl Rahner, Freiburg, 1959.

15. Reinhart Dozy *Geschichte der Mauren in Spanien bis zur Eroberung Andalusiens durch die Almoraviden sv.I*, Darmstadt, 1965.

16. R. Dozy, Ibid

Španjolskoj već od 961. godine. Njegova djela koja polemiziraju protiv islama sabrana su u zbirci Magna¹⁷. Navodno je bio veliki prijatelj s Eulogijem i zajedno su se borili protiv islama. Naročito ih je pogađalo to što su morali pisati arapskim pismom i govoriti jezikom, i da je svatko morao biti obrezan¹⁸. Muhammed alejhis-selam je u Alvarijevim spisima veliki neprijatelj kršćanstva. On uvodi novinu u dotadašnjim napadajima na Muhammeda alejhis-selam optužujući ga da je namjerno uveo petak za neradni dan kao bi unizio kršćanstvo i kršćane. Alvarije je u svojim spisima podvalio jednu veliku laž Božjem poslaniku, optuživši ga da suprotno Kristu, preporuča seksualne odnose za vrijeme posta. Tvrdi da se Muhammed sastao sa sotonom umjesto s Gabrielom i da ga ovaj potakao protiv Krista.

ISLAMSKI SVIJET U OČIMA KRIŽARSKIH POLEMIČARA

Među najznačajnije polemičare protiv islama iz vremena križarskih ratova, ubraja se Guibert iz Nogenta (1053-1124), pripadao je redovničkim zajednicama, a studirao je antičke znanosti, što se i vidi iz njegovih polemičkih spisa, u kojima gaji talent literarnog izražavanja. Guibertova djela u kojima polemizira protiv islama su: *De vita sua*, *Gesta die per Francos* a sačuvana su u izdanju Magne PL 156. I njegove su polemike vrlo oštre ali neargumentirane. Tako na primjer tvrdi da je pokušaj Muhammeda da spusti Isusa na razinu običnog čovjeka, nije ništa drugo do dokaz mržnje prema kršćanskom Poslaniku. U Guibertovim tekstovima nalazimo iskrivljene karakteristike Božjeg poslanika, koji se tijekom cijelog srednjeg vijeka provlače kroz kršćansku literaturu. Alejhis-selama naziva lažcem, moralno iskvarenom, ismijava muslimane zbog navodne Muhammedove bolesti (epilepsije) koja je uzrokom njegovog nemoralnog učenja. Njemu kršćanski autori zamjeraju što se u svojim napadajima na islam i muslimane nerijetko služio neistinama i lažima. Napisao je *da je jednom prigodom Muhammed alejhis-selam pao u epileptičnu komu i ostao bez svijesti, te su ga pri tom pojele svinje*. Guibert tvrdi da je Poslanik bio epileptičar jer je bio alkoholičar. I normalno je da su se takvog pisca odrekli kršćanski autori, kao što su recimo Grunebaum i drugi. On otvoreno zagovara križarske ratove, što mu mnogi kršćanski autori poput Erdemana oštro zamjeraju.

---

17. Zbirka Magna, PL 115, PL121

18. Ove Alvarijeve tvrdnje treba uzeti s velikom rezervom. Nigdje u islamskoj povjesti nema podataka da su muslimanske vlasti silile pripadnike drugih religija na sunnet.

Hildebert iz Lavardina–La Mansa (1066-1134), bio je biskup u gradu La Mansu, po kome je dobio svoje drugo ime. Živi u doba Drugog križarskog rata i bio je suvremenik još poznatijeg Bernharda Clairvauxa. Njegovo polemičko djelo protiv islama *Historia Mahumete*, nalazi se u zbirci Magna (PL171). Spada u red onih pisaca koji u islamu vide jednu običnu kršćansku sektu. Za razliku od drugih polemičara, Hildebert napada Alejhis-selama kao *varalicu, otpadnika od izvornih kršćanskih ideja, koji se lažno proglasio prorokom*. Ismijava Alejhis-selamovu nepismenost i smatra je dokazom protiv, a ne potporu njegovom poslanstvu. Tvrdi da je Muhammed alejhis-selam upoznao kršćanstvo preko nekog arijeuskog redovnika Sergija. *Da bi dokazao svoje poslanje jednom je prigodom Muhammed ukrotio divlju životinju trikom, natjeravši je da pred njim padne na koljena, što je za Arape bio znak njegovog poslanja*-tvrdi Hildebert.

Petar Alfonsi je živio od 1062-1140. Bio je Židov, a ranije se zvao Moises Sefardi. Bio je liječnik i prijatelj Alfonsa I Aragonskog. Nakon prelaska na kršćanstvo djeluje misionarski među židovima, pokušavajući ih pridobiti na kršćanstvo, ali bez većeg uspjeha. Vidjevši da nije uspio s dojučerašnjom braćom, polemizira s njima, ali i s muslimanima. Njegovo značajno djelo iz ove oblasti je *Disciplina clericalis*. Spis je kompilacija židovskih i islamskih spisa. U leksikonu teologije stoji da je trećina svih srednjovjekovnih legendi o židovima i muslimanima preuzeta iz njegovog spisa. U petom poglavlju citiranog djela o islamu razgovaraju Židov i kršćanin. Na koncu razgovora sugovornici su suglasni da je islam obična hereza. Muhammed alejhis-selam je prema Alfonsiju preuzeo učenje od dvije kršćanske hereze Jakobita i Nestorijanaca, i na temelju toga sastavio islam. Prije ovoga smo vidjeli da su i Bizantijci dovodili Alejhis-selama u vezu s Nestorijancima. Alfonsi ide još dalje pa Muhammeda alejhis-selam dovodi u vezu s židovskim hereticima. Radi se po njemu o dvojici židovskih heretika koji su pomagali Alejhis-selamu da *formira svoju lažnu objavu*.

Bernhard iz Clairvauxa (1090-1142), poznati utemeljitelj samostana Clairvaux, sakupio je 30 redovnika u samostan Citeaux koji su se isključivo bavili proučavanjem i pobijanjem islama. U teologiji je poznat po korespondencijama s Hugom i Sant Victorina, protiv naučavanja Petra Abelarda. Poznat je kao gorljivi zagovornik Drugog križarskog rata. Na taj korak potakao ga je njegov učenik i papa Eugen II, koji je i sam bio veliki zagovornik oslobođenja Jeruzalema i Palestine. Nakon što su doživjeli poraz od muslimana, križari su napali Bernharda, optuživši ga da je isključivi krivac

neuspjele akcije. Od njegovih djela naročito je značajno: *Epistolae i Liber and milites Templi de laude novae militiae*. Prvo je pisano kao priručnik i program života za Templare. Za njega je ovaj red bio najveća uzdanica za borbu protiv islama¹⁹. Zbog duboke mržnje prema islamu i muslimanima, Bernhard je ostao kontroverzna osoba. Njegovo gorljivo propovijedanje ljubavi i mira u crkvama s jedne, i gorljivost i huškanja na ubijanje muslimana, s druge strane, učinili su ga neuvjerljivom osobom. Koliko je bio neprijatelj muslimana, potvrđuje njegov poznat uzvik protiv njih ***Adversari crucis–protivnici križa***.

GRUPA *CORPUS TOLETALUM* U POLEMICI PROTIV ISLAMA

Kada su kršćani vidjeli da polemika protiv islama, kako su je oni vodili, ne daje željenih rezultata, na protiv izaziva kod učenih laika podsmjeh, Petar Verabilis-časni (1094-1156) okuplja oko sebe grupu kršćanskih intelektualaca s kojima kani istraživati islam i Kur'an i pokušati ga znanstvenim metodama pobijati. Njegov suvremenik Bernhard iz Claivauxa, jedno je vrijeme i sam bio starješina samostana. Petrova je zasluga što je u svoj tim okupio uistinu kršćansku elitu toga doba i zajedno s njima počeo ozbiljno istraživati islam. Iz te grupe spomenut ćemo i Roberta iz Kettona, Petrova suvremenika, koji spada u red najpoznatijih polemičara protiv muslimana. Smatra se jednim od prvih prevoditelja Kur'ana na latinski jezik. Ako nije prvi, a ono je njegov prijevod Kur'ana jedini sačuvan. Robert je znao vrlo dobro arapski. To zaključujemo po tomu što je prevodio matematičke, astronomske i geometrijske tekstove. On je težio da Kur'an prevede po smislu a ne doslovno, pa za to neki napadaju taj prijevod, a drugi ga hvale. Nema sumnje da je Robert ovim prijevodom doprinio boljem upoznavanju islama u Europi, sada na znanstvenoj osnovi.

Grupi *Corpus toletanum* spada i Armanus Dalmata (Herman Dalmatin) koji je također vrsno poznao arapski jezik. To zaključujemo po tomu što je preveo *Astronomiju* Ebu Mašera el-Felekija, jedno od najtežih djela s područja matematike i astronomije. Vjeruje se da je Petar Časni ponudio Hermanu Dalmatinu da prevede Kur'an i tom je prigodom postavio neke

---

19. Nakon povratka iz križarskih ratova red Templara je optužen u Francuskoj. Istraživači dvoje razloge optužbe. Jedni tvrde da su pripadnici ovog reda za vrijeme boravka u Palestini i Siriji bili zaraženi islamskom sektom Haššašinima i da su se u Europi bavili ezoterijom i egzorcizmom, pa čak i satanskim seansama. Drugi pak tvrde da su se pripadnici ovoga reda jako obogatili na Bliskom istoku, gdje su bili najpoznatiji bankari. Da bi se dograbio njihovih bogatstava, francuski je kralj prisilio papu da raspusti njihov red, a redovnike pobiju u strašnom pokolju.

uvjete Hermanu, koje ovaj nije prihvatio i odustao od prijevoda. Neke je dijelove Kur'ana Herman preveo i smatraju se najbližim izvorniku.

Ovoj grupi pripada i Petar iz Toleda, koji je pomagao Petru Časnom u prijevodima s arapskog jezika.

I ova je grupa međutim činila greške svojih prethodnika. Tako primjerice pozivaju se na neke izvore koji nisu poznati u islamskom svijetu kao što je *Risaletu Abdellah ibn Ismail, al Hašimi*.

MUHAMMED ALEJHIS-SELAM U LITERARNIM DJELIMA ZAPADNIH KRŠĆANA ZA VRIJEME KRIŽARSKIH POHODA

Za vrijeme križarskih ratova islam i Muhammed alejhis-selam su bili predmet literanata sa Zapada, književnika ili pjesnika. Najpoznatija takva pjesma iz trinaestoga stoljeća, pod naslovom *Pjesma o Ronaldu* a njen autor sam sebe naziva Konrad Pfaffen. U toj pjesmi, prevedenoj na sve europske jezike Konrad prikazuje borbu Karla Velikoga i Saracena. Prema njemu to je rat između pravovjernih kršćana i pogana, a umiranje Ronalda je prikazano mučenički za stvar Isusa Krista, koji se borio za Božju stvar.

U prikazu odnosa islama i kršćanstva, nužno je spomenuti i Aleksandra du Pointa i njegov roman *Mahonroman*, koji datira iz 1258. godine. Ovom romanu je cilj omalovažavanje islama i Muhammeda a.s. U romanu je Muhammed alejhis-selam predstavljen kao odbjegli rimski kardinal po imenu Mahon, koji bježi u Arabiju, jer mu u Rimu nije omogućeno da postane papa. Da bi se osvetio svojim kolegama kardinalima u Rimu, kardinal Mahon osniva u Arabiji kršćansku sektu, s ciljem da razbije jedinstvo Crkve.

Slično je i s literarnim spisom Andreae Dandale *Venetorum Ducis Chronicum Venetum*. Andrea Dandolo opisuje Muhammeda alejhis-selam kao prevaranta, koji je pripitomio jednu bijelu golubicu što mu je sletjela na rame. Golubica je jela žito iz njegove ruke, pa je arapska gomila povjerovala da je golubica zapravo anđeo Gabriel. I sami kršćanski autori tvrde da je Dandolo izmislio cijelu priču, jer o njoj nema ni pomena u islamskoj literaturi.

I *Poema di Cid* koju je po svemu sudeći napisao njemački pjesnik Gotfried Herder, po uzoru na španjolsku pjesmu iz 12. stoljeća *Centar de mio Cid*. Sadržaj ove i drugih pjesama je izrazito antiislamski. Cilj joj je slavljenje kršćanskih junaka u bitkama protiv *omrznutog islama*, kako su oni nerijetko govorili. U tim se

pjesmama muslimane prikazuje kao idolopoklonike koji se klanjaju trima božanstvima: Apolonu, Tervaganu i Mahonu. *Muslimani su od Boga odbačeni narod, a njihovi tadašnji uspjesi su samo prividni. Na kraju će biti poraženi od Božjih ljubimaca i pravednika, kršćana*, tvrde autori ovih poema.

Što se tiče Danteove *Divina Commedia*, jedno je od najvažnijih literarnih djela svoga vremena. Ova je komedija izraz europskog kršćanskog razmišljanja onog vremena kada je polemika protiv islama i Muhammeda alejhis-selam bila nezaobilazna tema. Nju nije mogao niti je htjeo izbjeći ni veliki Dante Aligieri. On je Božjega poslanika opisao kao *heretika i otpadnika od kršćanstva* i smjestio u pakao. Treba istaći da je Danteovo vrijeme, vrijeme velikog previranja u kršćanstvu i samoj Crkvi. Mnogi poznati kršćani osnivali su redove i organizacije koje su se suprotstavljale autoritetu Crkve, nerijetko i na bojnopolju. Očito je da Dante Muhammeda a.s. smatra jednim od kršćanskih heretika, i strpao ga među sektaše i otpadnike. Dante ga opisuje kao *lažnog proroka koji zaslužuje Božju kaznu*. U citiranom djelu Dante kaže: *Čim ga očima prostrijelim, baca pogled na mene i rukama si otvara prsa: Gledaj! Samouništenje! Gledaj kako Muhammed sam sebe kida! Onaj što predamnom ide i jadi jest Ali, lice mu je od brade do potiljka unakaženo. I svi koje ovdje vidiš trpe i savjest im je nemirna. Zato su i ovdje u sebi razjedinjeni!*²⁰. Da Dante uistinu shvaća Muhammeda alejhis-selam kao *kršćanskog sektaškog vođu*, govore stihovi u kojima Muhammed opominje poznatog kršćanskog sektaša Dolcina iz Navare: *Pošto ćeš se uskoro vratiti na sunčevo svjetlo, reci fra Dolcinu neka pazi ako ne želi ubrzo slijediti mene...* kaže Dante.

Za vrijeme križarskih ratova literarne polemike protiv islama su bile domoljubni prestiž. Među najpoznatije ljetopisce križarskih ratova spada Vilim iz Tira, rođen 1130. godine u Jeruzalemu, a umro 1186. godine. Nakon svršetka studija u Francuskoj i Italiji, radio je kao savjetnik kralja Baldwina IV. Poznat je po kronici dugoga naziva: *Historia rerum in partibus transmarinis gestorum a tempore sucessarum Mahumeth usque ad annum Domini MCLXXXIV* u izdanju Migne. U toj kronici nalazimo žestoke polemičke tekstove protiv islama i Muhammeda alejhis-selam. I kršćanski pisci priznaju da su ti tekstovi tendenciozni i neistiniti, i ne odgovaraju povijesnoj istini. Vili u citiranoj kronici opisuje Muhammeda a.s. kao *prijatelja Sotone koji se sam proglasio Božjim poslanikom i slagao ljudima da je prorok*. Za Vilima je Muhammedovo učenje negativno. S druge strane dodaje *da se taj*

---

20. Dante Aligieri, *Die gottliche Komodie*, Pakao str. 28

lažni nauk brzo širio na mnoga područja. Mnogi su nasjeli Muhammedovoj lažnoj vjeri i pošli za njim. Više pažnje Vilim posvećuje muslimanskom svijetu i životu kršćana pod nekršćanskim vladarima. Položaj opisuje vrlo teškim i gotovo neizdrživim. Naravno da su takvi opisi izazivali kod kršćana zgražanje i u njima jačali želju za križarskim pohodima. U citiranom djelu Vilim opisuje sinodu u Clermontu i govor pape Urbana II. U knjizi govori da su glavni motivi križarskih ratova bili vjerski i da kršćani na Zapadu nisu mogli gledati kako muslimani muče njihovu braću na istoku. On se u tom opisu ne upušta u polemiku s islamom koliko na sav glas poziva kršćane na borbu protiv pogana.

I Franjo Asiški (1181-1226), utemeljitelj jednog od najstarijih kršćanskih redova **Male braće**, dijalogizira i polemizira s islamom. Mora se međutim priznati da se njegov pristup islamu i muslimanima u velike razlikuje od ostalih njegovih prethodnika i suvremenika. Tako naprimjer o njegovom miroljubivom stavu prema religiji uopće, piše poznati orijentalist Gustav Mensching: *U sredini križarskih ratova Franjo Asiški je prosvjedovao svojom karizmom protiv nasilne križarske prakse, poduzimajući mirovne protukrižarske pohode, odlazeći u Egipat i Siriju i Palestinu bez oružja. Tamo je prosvjedovao godinu i pol dana. On Saracenicima nudi mir umjesto rata. Evo kako Sveti Franjo savjetuje svoju braću kada odlaze među Saracene: Tako svaki brat, koji želi ići među Saracene i druge nevjernike, treba otići uz dozvolu svoga poglavara i slugu. Poglavari im treba dati dozvolu bez protivljenja, ako ustanovi da su podobni za to. A braća koja žele ići onamo, mogu među njima na dva načina djelovati. Jedan je način da ne započnu nikakvu prepirku i svađu, nego da se u ime Božje podvrgnu svakom ljudskom stvorenju i priznaju da su kršćani.* Nakon nekoliko pokušaja da otputuje u islamski svijet, Franjo Asiški je bio nekoliko puta spriječen brodolomom i bolešću. Tek je 1219. godine uspijeva otputovati u Siriju i Egipat. Vjeron svojim načelima pokušava spriječiti peti križarski rat kod grada Dimjata, ali bez uspjeha. Fatimijski sultan el-Kamil, kod koga je Franjo posredovao, pristao je na mir, ali to nije želio franački kralj i papin izaslanik Palagius. I pored toga el-Kamil je za sv. Franju pogani koga treba počastiti ponudom da prijeđe u kršćanstvo.

Oliver iz Paderborna (1170-1227) veliki je zagovornik petog križarskog rata. Po vlastitom priznanju nagovorio je pedeset tisuća boraca iz Frizije na križarski pohod. I on je pokušao nagovoriti sultana el-Kamila na kršćanstvo, kao i Franjo. Sultan el-Kamil je držao poveću grupu križara u zarobljeništvu iz prethodnog

križarskog rata i s njima ljudski postupao. Nakon povratka s križarskog pohoda papa Honorije II imenuje ga biskupom Paderborna. Sva njegova djela odišu polemikom protiv islama. Ona su važna i zbog izvješća o životu kršćana među muslimanima. Naročito je to važno u njegovom djelu: *Historia Dimiatina* proučavanje kronike petog križarskog rata. Oliver prigovara Kur'anu da nema osjećajnosti za tip evanđeoske ljubavi, a dokaz vidi u tvrdnji *da je Muhammed preuzeo kršćanstvo od heretika Sergija*. Arape upozorava da se čuvaju Muhammeda jer je zavodnik, koji vodi u propast. Još veću opasnost vidi u tome: *što je Muhammed svoju viziju stavio iznad Božje*. Oliver je bio prvi zapadni kršćanski spisatelj koji optužuje islam za terorizam, silu i laž.

DOMINIKANCI O MUHAMMEDU I ISLAMU

Za vrijeme križarskih ratova dominikanski su redovi imali nekoliko značajnih autora koji su se bavili ovom problematikom. Treba istaći da Dominikanci ne spadaju u red oštrih polemičara protiv islama, ali nisu ni bili iznimci tadašnjih kršćanskih trendova.

Među najpoznatije autore o islamu i Muhammedu alejhis-selam ovoga reda spada francuski Dominikanac Vincet iz Beauvaisa (1184-1264). Neko je vrijeme proveo na dvoru Luja IX kao odgajatelj njegove djece, a zatim se povlači u samostan i posvećuje pisanju. Zahvaljujući njemu nastala je najveća srednjovjekovna enciklopedija *Speculum maius*. Za antiislamsku polemiku važan je dio enciklopedije *Speculum historiale* u kojem Vincet iznosi sve pripovijetke, legende i priče kršćanskog srednjeg vijeka o Muhammedu alejhis-selam, islamu i muslimanima. U tim pričama Muhammeda a.s. se prikazuje kao čarobnjaka koji je mračnim silama zaveo bogatu udovicu Hadidžu, da je slabo poznao kršćansku i židovsku vjeru, da ih je svjesno iskrivljene prenio muslimanima, da se lažno predstavio kao dolazeći Mesija, poslan i Arapima i židovima. U enciklopediji se nalazi i priča o bijeloj golubici, koju smo već citirali. Muhammeda alejhis-selam se predstavlja u tim pričama kao: *lopova, kradljivca, ubojicu i grješnika*. Poznati istraživač Prutz misli da je Vincent sve ove priče pokupio od križara koji su se vraćali s Istoka. Pokušava predstaviti muslimane u ovoj enciklopediji kao čarobnjake. To čarobnjaštvo predstavlja priča o čovjeku i njegovom nožu, gdje nož upozorava svoga gospodara na zatrovano jelo.

Među Dominikance koji su pisali o Muhammedu alejhis-selam i islamu, spada i najveći i najpoznatiji među njima Sveti Toma Akvinski (1225-1274), otac skolastike, i najveći kršćanski um

srednjega vijeka. Ni on nije mogao izbjeći polemičke osvrte prema Muhammedu a.s. i islamu. U dva djela: *Summa contra Gentiles i Declaratio qurundam articulorum contra Graecos, Armenos et Saracenos*²¹. Kada čitamo njegove polemike protiv islama, ne možemo a da se ne začudimo njegovim nepoznavanjem islama. Mnogi tumače da se Toma u svojim spisima koristio drugorazrednim izvorima, budući da sam nije bio u misijama na Bliskom istoku, i nije poznao arapski jezik, iako je svoju skolastiku osmislio zahvaljujući muslimanu Ibn Rušdu (Averoesu). Ima tvrdnji da je sv. Toma bio suglasan s križarskim ratovima protiv islama, pa otuda njegovi oštri tonovi u spomenutim djelima. S tim se mišljenjem ne slažu njegovi poznavatelji i tvrde da je on bio protiv križarskih ratova. Prutz, Daniel, Thomas Ohm, misle da je Toma napisao djelo *Suma contra Gentiles* zato što je o križarskim ratovima mislio drugačije od ostalih. Istina je međutim da sv. Toma u svojim tekstovima o muslimanima govori kao poganima, za razliku od onih koji ih nazivaju židovskim i kršćanskim hereticima. On misli da se sa Židovima može razgovarati na osnovi Starog Zavjeta, sa kršćanskim hereticima na osnovi Novog Zavjeta, a sa muslimanima je to nemoguće jer ne poznaju ni jedno Pismo i zbog toga s njima se može razgovarati pozivom na razum. U Muhammedu alejhis-selam vidi nevjernika, u islamu krivu, pogansku religiju, a u muslimanima pogane, koji s pravom vjerom nemaju ništa zajedničko. Toma tvrdi da Muhammed nije u Pismima najavljen, niti su mu argumenti vjerodostojni. Optužuje prve Muhammedove suradnike (hulefair-rašidine) za nemoral.

Vilim iz Tripolisa, također Dominikanac, zaslužuje posebno mjesto među autorima koji se bave islamom, Muhammedom alejhis-selam i Kur'anom. Njemu se posebna pozornost poklanja jer je navodno znao vrlo dobro duh islama i arapski jezik. Dugo je vremena uspješno radio kao misionar među Arapima. Intenzivno je čitao Kur'an na arapskom jeziku, što mu je omogućavalo da se dobro snalazi u raspravama s Arapima. Za razliku od drugih polemičara, protivio se ratnim sukobima s muslimanima. Kod njega ćemo međutim naići na izmišljene priče o Muhammedu alejhis-selam I za njega je islam velika hereza, a muslimani u velikoj zabludi, čega se moraju osloboditi. Kur'an uspoređuje s pticom koja se kiti tuđim perjem, misleći pri tom da je Muhammed alejhis-selam prepisao mnogo tekstova iz Starog i Novog zavjeta i da je Kur'an kompilacija Evanđelja i St. Zavjeta. Muhammed je prema Vilimu došao do saznanja o kršćanstvu preko jednog

---

21. Citirano djelo sv. Tome je prevedeno na hrvatski jezik i objavljeno u Zagrebu 1991. godine.

otpalog kršćanina i heretika Bahayra (Behira), koji je navodno utjecao na muslimanskog proroka.

Ricoldo de Monte Croce (1234-1320), pripada posljednjim dominikancima iz perioda križarskih ratova, koji su se ozbiljno bavili kršćansko-islamskim odnosima. Živio je više godina među muslimanima kao misionar. Izvrsno je poznao arapski jezik i Kur'an. Sam tvrdi da se nakon studija islama i arapskog jezika odlučio pobijati Kur'an znanstvenim osnovama. Kršćanski istraživači tvrde da je bio najplodniji antiislamski polemičar. Najvažnije mu je djelo *Contra Legem Saracenorum*, koje se u kršćanskim izvorima često citira. Za razliku od ostalih antiislamskih polemičara Ricoldo hvali muslimanski moral, i to je prvi puta da kršćanski autor tako govori o muslimanima. Neki istraživači međutim misle da je Ricoldo ponekad hvalio muslimane da bi pokudio i zastidio kršćane koji se hvale pravom kršćanskom vjerom, čineći zatim zločestoće, a muslimani s druge strane, imaju krivu vjeru, a kršćanski žive. U analizi Kur'ana Ricoldo polazi od činjenice da je obična knjiga i nema ništa zajedničkoga s Božjom objavom, a time ni s pravim Bogom. Tvrdi da je Sotona pravi autor Kur'ana. Ricoldo pada u zamku kada tvrdi: *Kur'an je opterećenje za ljude, iako zbog đavolske taktike izgleda privlačno. To se očituje u njegovim sljedbenicima (muslimanima) i samom Muhammedu.* O muslimanima piše u duhu srednjovjekovne antiislamske polemike. Za njega je važno da Muhammed pripada lozi Išmaela, sina obične sluškinje, i ne može biti ravan Kristu, po kojem je čitav svijet blagoslovljen i spašen i koji je gospodskog roda.

I na kraju ovog prikaza, ako bi željeli sažeti polemiku zapadnih kršćanskih autora o Muhammedu alejhis-selam, islamu i Kur'anu, mogli bi je sažeti u sljedećim točkama:

1. Muhammed je bio obični lažac, koji je sebe proglasio prorokom. Njegova objava sadrži mnogobrojne podatke o kršćanstvu koji su preuzeti od kršćanskih heretika i otpadnika. U pozadini svega toga stoji Sotona, kao Muhammedov inspirator i vođa.
2. Kur'an je knjiga lažnih objava koje ne potiču od proroka nego lažnog prevaranta i pseudoproroka. Kod nekih je Kur'an zbirka običnih kršćanskih zabluda, koje je pisac pokupio u susretu s kršćanskim otpadnicima. Među te kršćanske heretike i otpadnike spadaju Sergej, Behira i drugi.
3. Muslimani ili Saraceni su sljedbenici Muhammedovi koje je ovaj lažno zaveo. To je narod koji znade samo za rat, teror i pljačku, što su naučili od svoga proroka, stavio se u službu Sotone. Tako su i

oni neizravno u službi Antikrista. Žive nemoralnim životom, njeguju poligamiju i ne drže se Božjih zapovijedi.

PROTESTANTSKA POLEMKA PROTIV ISLAMA

Križarski ratovi, su bili temelj antiislamske polemike, a u vrijeme Martina Lutera bili su daleka prošlost. Iberijski poluotok je bio oslobođen od muslimana i kršćanskoj Europi više nisu bili prijetnja. Međutim u vrijeme Lutera na europsko tlo su prodrli Turci. Njihovim prodorom pojavio se veliki strah da će Europa biti pobijedena na bojnopolju, a kršćanstvo zamijenjeno islamom. Ta činjenica je sve više poticala strah o nadolasku Antikrista, ali ovaj puta ne u liku Arapa nego Osmanlija. Vijesti o turskim vojnim uspjesima dovode do panike tadašnje poznate umove. Oni sve više napuštaju liberalna gledišta i sve više prihvaćaju eshatološka tumačenja *novog zla*. Kada je 1541. godine pod osmansku vlast pala Ugarska, Europa se tresla od straha i panike. Do tada je Luter bio skoro u cjelosti okrenut prema papinstvu, smatrajući ga najvećim neprijateljem kršćanstva. Od pada Ugarske pod Osmansko carstvo, Luter zaboravlja pape u Rimu i svu snagu usmjerava protiv Turaka i islama. Javno govori da je učenje Kur'ana lažno, i da se istina nalazi samo u Svetom pismu. Objavljuje *da je islam plod laži, a Muhammed nije ništa drugo do Sotona, koji se bori protiv kršćanstva i pravoga Boga*. Luter međutim ne propagira *silu protiv sile*, kako naziva islam, nego se: *nada da će muslimani shvatiti da su na pogrešnom putu i da se bore protiv prave vjere, kršćanstva, i da će se s Božjom pomoći obratiti*. Propovijeda da kršćani ne smiju prekrštenih ruku čekati obraćenje muslimana, nego moraju kršćanskim ponašanjem pridonijeti njihovom preobraćenju. Preporuča najbolje sredstvo: post i molitvu. Dok čeka na preobraćenje morskog neprijatelja, Turaka, Luter ne zaboravlja ni katoličanstvo i papinstvo: *Kad papini vojnici polaze u boj, deru se kao Turci, tako da se zemlja trese. Turci viču Allah, Allah, a papini vojnici Ecclesia, Ecclesia*.

Luteru se pripisuje da je jednom zgodom rekao kako je bolja pobjeda islama, nego papinstva. Vjerojatno je tada mislio da Turci neće nikada zavladatai Europom. Martin Luter međutim nije bio jedini protestant koji je tako ogorčeno govorio protiv islama. U 17. i 18. stoljeću u zapadnoj Europi se javlja pokret zvan *pijetizam*, kao izvor protestantskih misija u muslimanskim zemljama. Taj je pokret odbacivao racionalizam, koji je tih stoljeća bio preplavio protestantizam. Zagovornici ovoga pokreta zahtijevali su da misionar mora potpuno služiti Kristu i odreći se svega što služi đavlu i lažnim idolima. Među te laži, đavle i idole, pijetistički su

misionari smatrali i muslimane. Za to su za muslimane protestantski misionari ličili križarskim vojnicima, a manje vjerskim misionarima. Kada su se kolonijalisti počeli povlačiti misionari su ostajali bez vojne i materijalne zaštite, osjetivši svu mržnju i gnjev muslimana prema kršćanstvu. Mnogi će nositelji pijetističkog misijskog pokreta prenijeti svoja razmišljanja i osjećaje glede islama i u knjige, kao što primjerice bio glasoviti misionar Marius Baar, koji u odnosu prema islamu zastupa neobično ekstreman i neprijateljski stav. On tvrdi u svom djelu *Das Abendland am Scheideweg*²² da islam i muslimani ne mogu biti partneri u dijalogu s kršćanima. Marius Baar ide tako daleko da u islamu i muslimanima prepoznaje najveće neprijatelje svjetske civilizacije. Iako ne predstavlja kod Evangelika veliki znanstveni autoritet, njegovo se mišljenje o islamu i muslimanima, Muhammedu i Kur'anu ne može zaobići, jer mu je spomenuto djelo doživjelo sedam izdanja u periodu od 1979-1981. godine. Kršćanski se autori slažu da njegovo djelo više liči na apokalipsu, nego na znanstveno djelo. On se u spomenutom djelu koristi više fantazijom, što je posebno zanimljivo s obzirom da takvih uzora ima u kršćanskoj povjesti na pretek. Mnogi autori ne mogu odgonetnuti odakle tolika mržnja Baara protiv islama, Muhammeda alejhis-selam i Kur'ana. Ako uzmemo u obzir činjenicu da se početkom 19. stoljeća, a u sklopu renesanse, pojavila orijentalistika, čije je najvažnije područje istraživanja bio islam, onda nam spomenuta mržnja biva tim razumljivija. Ovo zanimanje za islam koje je potakla orijentalistika, dovelo je navodno do pretjeranog oduševljenja islamom i Muhammedom alejhis-selam, što je izazvalo antagonizam prema kršćanstvu. Poznati orijentalisti toga doba kao što su Leibniz i Lamartine javno su tvrdili da je Muhammed alejhis-selam pravi prorok. To je navodno uzrokovalo pojavu Baara i ostalih koji u strahu da islam ne ovlada Europom pripisuju mu monstruozne zločine, laži i nedjela.

Pored Mariusa Baara, javljaju se i drugi protestantski kritičari kao što su Karl Gottlieb Pfander (1803-1865), koji tvrdi da islam nije prava religija, jer nema u Kur'anu čudesa kojih ima u drugim svetim knjigama. On odbija bilo kakvu valjanost islama. I Johannes Hauri (1844-1919) spada u red polemičara protiv islama. Unatoč ozbiljnom izučavanju islama, Hauri u potpunosti odbacuje islam, ne priznavajući mu nikakvu vrijednost niti valjanost. Za sebe je tvrdio da je *po Bogu pozvan predstaviti kršćanima islamsku religiju*. Identificira kršćanstvo s kolonijalizmom, što za kršćanstvo

---

22. Sedmo izdanje spomenutog na njemačkom jeziku, izdano u Frankfurtu 1980.

predstavlja težak udarac. Doslovno zastupa križarsku teologiju i poziva na ratne pohode protiv islamskog svijeta. Prepotentno misli da je kršćanstvo pozvano da rješava svjetske probleme, i oslobodi svijet islamskog balasta. Tvrdi da islam nije djelo Sotone, kako to misle drugi protuislamski polemičari, ali je za to *djelo psihopate i umišljenog sanjara*. O Muhammedu alejhis-selam će napisati: *Muhammed se u nekom smislu razlikuje od običnih Arapa. Dok su se bavili običnim poslom, on je bio sklon razmišljanju, melankoliji i sanjarenju. Živčana preosjetljivost koju je naslijedio od majke, prelazi s godinama u bolest, a ova se manifestirala kroz paroksizam*. Hauri je tvrdio da je Muhammed alejhis-selam bio bolestan od jedne vrste hysterije, koja ga je obuzela u četrdesetim godinama života. Ovo su tipične optužbe oholih kolonijalista koji su tvrdeći da poznaju znanost, uspostavljali *dijagnoze* vjerujući da će muslimani nasjesti njihovim lažima.

I Gottfried Simon spada u red velikih antiislamskih polemičara. Njegov stav prema islamu i Muhammedu a.s. bio je oštiji od Haurijevog. U djelu *Die Welt des islam*, napisanog 1948. godine, Simon odbacuje Muhammedovo učenje, tvrdeći da nema ništa zajedničkoga s pravom vjerom i Bogom. U citiranom djelu Simon kaže: *Islam je religija koja se postavlja protiv rassetog i uskrslog Krista. To je izrazito antikršćanska religija, religija laži, bezgraničnog fatalizma i teško nadmašivog fanatizma*.

I Theodor Osterreicher pripadnik je pijetističkog pokreta, u islamskom svijetu vidi velikog protivnika kršćanstva. Tvrdi da je bitka između islama i kršćanstva vrlo teška i dugotrajna. Ne nudi svojim čitateljima tezu da je Muhammed predstavnik Sotone, kako to radi Baar i njegovi istomišljenici.

Na veliku žalost i danas, među različitim kršćanskim crkvama, postoje *autori* i *autoriteti* koji o islamu, Muhammedu alejhis-selam i muslimanima ne misle ništa bolje, nego oni prije tisuću godina. Njihovih optužbi smo bili svjesni prije nekoliko godina kada su se okomili na islam, nakon terorističkog napada na SAD. Na Zapadu se dugo stoljeća stvaralo opće negativno ozračje prema islamu. U ovom prikazu smo vidjeli od kada i iz kojih sredina potječu ti stavovi. Mnogi muslimani misle da se ti stavovi mogu korigirati, i da su oni rezultat pogrešnog shvaćanja islama i njegovih izvora i nositelja. Usudio bih se ustvrditi da ovaj rad govori o namjerno zauzetim stajalištima. Cilj nam je bio ovim radom prikazati povjest odnosa kršćanstva prema islamu. Ovo je samo dio tih mišljenja, ali i on dovoljno govori o kakvim se odnosima radi.